

ECHELON

Tekst: Jesper Borup og Uffe Laursen

HVORFOR DU IKKE SKAL SIGE "ARTISKOK" NÅR DU TALER I TELEFON...

...eller "kokain" eller "Elvis" eller "Bubba The Love Sponge". I så fald aktiverer du automatisk computerne og båndoptagerne i ECHELON, vestens hemmelige, globale system til aflytning af telekommunikation. Det samme sker, hvis du skriver bestemte ord i din e-mail. Spil farlig kriblekryds med VIRUS og find ud af hvordan England hjælper USA med at udspionere europæiske virksomheder og borgere.

Mød også William Knowles, amerikansk ekspert i kryptering, som anbefaler, at man slet ikke taler i telefon overhovedet. Desuden optræder en fåmælt mand fra Forsvarets Efterretningstjeneste, der helst ikke giver negative oplysninger.

En kurre på tråden:

-Jeg kan skaffe jer, lige hvad I vil ha'.

López glaner selvsikkert ind i kameraet. Han er ikke den, der sætter sit lys under en skæppe, og hvorfor skulle han også det? Her sidder han i centrum af et tomt mødelokale og sælger sig selv til Volkswagens chefer, der vil have hans viden, hvad den så end måtte koste.

Vi er med til real-time videokonference på kontinentet, til en samtale i levende billeder og lyd, transmitteret via satellit mellem López, som befinder sig i Spanien, og de tyske bilfabrikanter, der sidder i Folkevognens hovedkvarter i Wolfsburg, Tyskland. Samtalen foregår på en privat kanal i dybeste fortrolighed. Volkswagen er nemlig i gang med at så kimen til deres største scoop indenfor industrispyonage mod konkurrenten Opel, der ejes af giganten på den anden side af Atlanten, General Motors.

Det her er VWs første skridt - ansættelsessamtalen med spionen - "the interview", som det hedder på fagsproget.

Manden i den anden ende, José Ignacio López er opdraget af General Motors, som firmaets mand i Spanien. Siden blev han flyttet ind under datterselskabet Opels vinger, hvor de venter sig meget af ham. Lige om lidt vil han bedrage dem, der skabte ham.

Mødet handler om, hvad López kan diske op med af informationer, og om, hvad Volkswagen kan tilbyde af kontanter.

Vi er ikke de eneste, der lytter med i smug. ECHELON-systemet har forlængst aktiveret videobåndoptageren i Fort Meade i USA. Dér holder National Security Agency (NSA) til.

NSA er USAs største, efterretningstjeneste, der forestår USAs signaltjeneste, bedre kendt som aflytning og overvågning af telekommunikation. Gennem ECHELON-systemet har NSA skaffet sig et by-pass på signalet fra videokonferencen i Vesteuropa, som gør, at de kan kigge med over skulderen på VW og López. Det er nemlig altid interessant for NSA, når oversøiske

virksomheder befinder sig i en skærpet konkurrencesituation med amerikanske firmaer.

José Ignacio López kan sagtens levere de informationer, Volkswagen er ude efter. Og han tager sig godt betalt for det. Kort tid efter videokonferencen har VW købt López for mange millioner kroner og installeret ham i hovedkvarteret i Wolfsburg. Til gengæld kender de nu adskillige af Opels hemmeligheder. Nu kan også Volkswagen organisere produktionen, så det bliver langt billigere at fremstille biler. Profitten vokser støt i Wolfsburg.

Men desværre for Folkevogn A/S er der nogle udenforstående, som ved hvordan de klarede ærterne.

Menwith Hill er et bakket hedeområde midt i England, i nærheden af industribyerne Sheffield og Leeds. Her ligger en stor mark med i alt 21 gigantiske, hvide kupler placeret i noget, der for den uindviede ligner en sjusket orden. Men det er det ikke. Dette er det europæiske hovedcenter i det verdensomspændende system til aflytning af telekommunikation, der går under kodenavnet ECHELON. De 21 kæmpemæssige "champignoner" udgør tilsammen jordens største lyttestation til tapning af al satellitbåren kommunikation i "området". "Området" er ret stort. Det er mindst hele Europa. Alt hvad der udtrykkes over satellit i "området" kan registreres af de 21 antenner, som gemmer sig under de hvide skaller. Man kan også beskrive Menwith Hill som verdens største dræn af elektroniske signaler.

Duuut. Duuut.

Telefonen ringer hos Anni i England.

Hun er frontkæmper på fuld tid i "The Campaign To Close Menwith Hill," en lille, men standhaftig protestforening. Den blev grundlagt først i 80'erne, da en lille gruppe engelske borgere fandt ud af, at det der foregik på Menwith Hill, var mere end almindelig lyssky, statshemmelig virksomhed.

-Hallo?

-Hallo, er det Anni?

-Speaking.

-Hej, det er fra magasinet VIRUS. Vi vil godt have dig til at fortælle om, hvordan det går med at få lukket Menwith Hill. Vi ved, du var med til at arrangere en demonstration foran basen på Menwith Hill fornylig?

-Åårrh. Det går egentlig ikke så godt. Vi var ikke særlig mange til demonstrationen, folk kom og gik, vi var vel ikke mere end 20, da vi var flest, og det hele forløb i al fredsommelighed. Der har altid været et stort hemmelighedskræmmeri omkring Menwith Hill, og det er det, vi prøver at få lukket lidt op for med vores kampagne. Men det er svært at gøre den engelske befolkning opmærksom på problemet. Det er nemmere med de andre militærbaser i England, som har atomvåben - det er noget, folk forstår, det er noget, de er bange for, men en base, der bliver brugt til aflytning, kan de ikke umiddelbart se noget problem i. Heller ikke selvom det er dem selv, der bliver aflyttet.

Vi sætter Anni på standby ind til videre.

Det varer ikke længe, inden Opel opdager, at Volkswagen er begyndt at benytte sig af de samme tricks og fifs som de selv. Lige pludselig handler også Volkswagen med de billigste underleverandører, lige pludselig reorganiseres produktionen af Folkevogne, så den bliver akkurat så billig i drift som Opels. Lige pludselig...

Det studser folkene hos Opel naturligvis over og graver videre i sagen i ledtog med deres moder i Amerika, General Motors. Og snart er ikke kun Opel og GM, men også offentligheden bekendt med sagen om industrispionen José Ignacio López, der solgte Opels hemmeligheder til konkurrenten for x-antal millioner Deutsche Mark.

Afsløringen af López forekommer umiddelbart som en selvfølgelighed, en naturlig fortsættelse af en banal historie om industrispionage fra det virkelige liv. Men ingen af dem, der for alvor følger historien på nært hold, mens den bliver oprullet, forstår helt, hvordan amerikanerne i General Motors opdagede López' rolle i affæren. Indtil en dag, uvisheden bliver for meget for en handlekraftig tysk anklager, der midt i efterforskningen af López' meritter beordrer en razzia af Opels kontorer. Her finder han så en stak videobånd, der viser alle relevante passager fra tys-tys-videokonferencen mellem cheferne hos VW og López. Hvordan havde det videobånd fundet vej til et skuffedarium i et kontor i Opels hovedsæde?

-De store tyske og europæiske firmaer er alt for naive til at kunne begå sig i en international konkurrencesituation. De tænker kun på at maksimere profitten uden at tage hensyn til sikkerheden i deres kommunikation, altså muligheden for at bevare deres hemmeligheder hemmelige.

Ordene kommer fra Dr. Josef Karkowsky, som ikke er hr. hvem-som-helst. Han er nemlig tidligere chef for afdelingen for økonomisk spionage og sabotage i den tyske efterretningstjeneste 'Bundesamt für Verfassungsschutz.'

I dag er Karkowski en ældre eminence, der er ansat i et rådgivningsled mellem efterretningstjenesten og tyske virksomheder - "Arbeitsgemeinschaft für Sicherheit der Wirtschaft", hedder hans pind. Overfor VIRUS er Dr. Josef Karkowsky ikke den mindste smule i tvivl: General Motors fik videobåndene fra NSA, der havde overværet videokonferencen gennem ECHELONS-systemet.

Anni for en kort bemærkning:

-Vi hørte første gang om ECHELON i starten af 90erne. Egentlig kom det ikke bag på os. Vi har hele tiden vidst, at det var en amerikansk styret base, og at det der med, at det var en RAF-base (Royal Air Force-base. Red.), bare var noget, de sagde for at skjule sandheden. Som jeg ser det, er det, der foregår på Menwith Hill, en stor overtrædelse af alt, hvad vi kender af civile rettigheder. Der er overhovedet ingen kontrol med det, der sker på basen. Alt tyder på, at USA aflytter almindelige europæiske og engelske borgere fra en amerikansk base på engelsk jord, men ingen kan få noget at vide af myndighederne, og hver gang nogen har stillet et spørgsmål til vores forsvarsminister og andre ansvarlige, får de bare at vide, at det er statshemmeligheder, som de ikke kan oplyse noget om.

Menwith Hill er en af de bedst bevogtede militærbaser i England. Kun de overdimensionerede hvide domer, der opfanger signalerne fra rummet og gør basen synlig fra mange kilometers afstand, bevirker, at basen ikke er forblevet en hemmelighed. Selvom lyttestationen ligger i hjertet af England, er

den amerikansk fra ende til anden. Den er styret af USAs måske mest betydningsfulde efterretningstjeneste, National Security Agency (NSA), der - som sagt - står for USA's signaltjeneste, altså "aflytning af telekommunikation". Ingen engelske politikere har adgang til basen, som derfor er fritaget for al parlamentarisk kontrol.

I starten af 1960erne var basen en af de første, der benyttede de nye, sofistikerede IBM-computere i sin kamp for at automatisere tapningen og analysen af de stadigt voksende mængde af telex-meddelelser. I dag er telexet afløst af telefaxer, mobiltelefoner og elektronisk post gennem internettet, og den gamle IBM-computer er blevet erstattet af omni-potente super-søgemaskiner, såkaldte terra-flop-computere, der trawler igennem hvert et ord i al satellitbåret kommunikation i Vesteuropa på et split-pico-sekund.

Anni gør sig færdig:

-Da Labour var i opposition, var der ofte Labour-politikere, der stillede spørgsmål om Menwith Hill i parlamentet, men efter at de er kommet i regering, er interessen knap så fanatisk. Sådan går det jo som regel, når man kommer til magten. En anden grund til, at der har været så lidt debat om ECHELON, er, at England altid har været USAs logrende puddelhund. Vi har altid gjort, som amerikanerne siger, vi skal.

Vi tager afsked med Anni, ihukommende de ord den nu afdøde Labour-politiker Bob Cryer fremsagde under en debat om Menwith Hill i Underhuset i 1993: "There is no glory or wonderful purpose involved in Menwith Hill. That's all the truth now the cold war is over."

Hvis man vil have svar på et spørgsmål hos Forsvarets Efterretningstjeneste (FE), ringer man op til tjenestens talsmand, Birger Hoff.

-Goddag, det er fra magasinet VIRUS.

-Virus? Det har jeg aldrig hørt om. Er det et udenrigspolitisk magasin?

-Hmm. Det er et forholdsvis nyt blad, som blandt andet beskæftiger sig med undersøgende journalistik.

-Fint. Fortsæt, du.

-Jeg sidder og arbejder på en artikel om et globalt aflytningssystem, som hedder ECHELON. Og så ville jeg høre, om det er noget, Danmark er med i?

-Hvordan staver du det?

-E-C-H-E-L-O-N.

-Det, jeg kan gøre, er at gå ud i organisationen og finde et svar på dine vegne. Altså - deltager FE i ECHELON?

-Ja, i første omgang om Danmark deltager i ECHELON-systemet - og hvis Danmark ikke gør det, så vil jeg vide, om man overhovedet er klar over, at det eksisterer?

-Godt.

Og så til sagen. Vi er i årene umiddelbart efter Anden Verdenskrig. Den varme krig er slut og nu udbryder den kolde. For Vesterlandet gælder det om at holde godt øje med Sovjetunionen.

I 1948 etableres derfor alliancen UKUSA (:ju-ku-za), som er et samarbejde mellem fem landes signaltjenester. De fem lande er USA, England, Canada, Australien og New Zealand, altså Amerika og Commonwealth (United Kingdom og USA), tidens sejrherre og stormagterne i den frie verden. Formålet med

UKUSA er at skabe en global paraply for udveksling af efterretninger mellem lande som har samme dagsorden. I starten er det naturligvis hovedsageligt sovjetiske radiobølger og telex-meddelelser, de tager sig af i UKUSAs lyttetjenester.

Senere giver de sig også til at opfange og afkode signaler fra Vesteuropa - i kontraspionagens navn. Ud fra denne struktur vokser senere ECHELON, et elektronisk spindelvæv, der automatisk aktiverer sine båndoptagere og alarmer hvis nettet opfanger bestemte ord fra UKUSA's sammensnørede lytteposter, jorden rundt.

Men til at begynde med, i den gode gamle, analoge verden, skaffer folkene fra Menwith Hill i England sig adgang til signalerne via et nærliggende posttårn, hvor de suger data ud af kablerne og de radio- og mikrobølger, der suser gennem tårnet. Besværligt arbejde. Men så sker der noget, som trumfer enhver signaltjenestes vådeste drømme. Det er satellitalderen, der går ind med Sovjetunionens opsendelse af Sputnik, den fjerde oktober 1957. Sonden Sputnik udsender så kraftigt et signal, at det kan opfanges af radioamatører jorden rundt. Året efter følger amerikanernes Explorer 1, og så går det ellers slag i slag.

Fra nu af bliver det meget lettere at lytte med på internationale signaler. Bare ret antennen mod himlen, så kan man følge med i samtalerne. Og som den satellitbårne andel af alverdens kommunikation vokser op gennem 70erne, 80erne og 90erne, vokser også antallet af ansatte på signaltjenesternes lyttestationer. Så meget, at de fem UKUSA-landes signaltjenester nu er de største og dyreste efterretningstjenester i hver deres respektive hjemlande.

For at forstå, hvordan UKUSA hænger sammen, må man først og fremmest lære sig adskillige imponante, amerikanske forkortelser.

Vi kunne jo starte med abbreviationen "SIGINT", som betyder "Signals Intelligence". Da Præsident Harry Truman i 1952 i et dekret beordrede oprettelsen af NSA, fik den nye efterretningstjeneste tildelt total kontrol med både SIGINT og "COMSEC", der betyder "Communications Security". Dekretet fra Truman udlagde NSA som en tophemmelig enhed, der skulle operere udenfor demokratisk kontrol. Ellers kunne NSA ikke løse sin opgave med at spionere mod Sovjetunionen og - mere hush-hush - USAs egne allierede i NATO. Selve eksistensen af NSA burde faktisk være en tophemmelighed den dag i dag. Indtil langt op i 90erne havde kun 3% af amerikanerne hørt om tjenesten, der aldrig har haft officielle budgetter.

Ekspertes gætter på, at tjenesten har mellem 60.000 og 100.000 medarbejdere, som det koster mellem 10 og 15 milliarder dollars at beskæftige. De fleste af dem holder til i hovedkvarteret Fort Meade i staten Maryland, også kaldet "den sorte by" - et kæmpe anlæg, der huser og beskæftiger over 29.000 civile og næsten 10.000 militære personer. Herfra fører NSA an i UKUSA-samarbejdet.

Mere baggrund: Det var det amerikanske forsvar, der frembragte internettet under ARPA, en forkortelse for The Advanced Research Project Agency, et forskningsprogram fra den kolde krig, som havde til formål at udvikle nye avancerede våben.

I første omgang var nettet tænkt som et medie, de amerikanske generaler kunne benytte til intern kommunikation i tilfælde af en atomkrig.

Resten af historien om internettet kender vi - det blev givet frit, og fungerer i dag som hele verdens opslagstavle.

Men udover det amerikanske forsvar, er der muligvis også en forbindelse mellem NSA -og hermed UKUSA og ECHELON - og internettet. En organisation, hvis formål er at opfange og aflytte alverdens satellit-og radiokommunikation, er i sagens natur interesseret i at kunne bekæmpe eventuelle forstoppelser på de medier, den overvåger. Internettet er det medie, som har den laveste kapacitet af alle med hensyn til båndbredde. Derfor opstår der ofte flaskehalsproblemer, når kommunikationen klumper sig sammen.

Det problem har NSA forlængst sørget for en løsning på. I hvert fald i følge den amerikanske journalist Wayne Madsen. Det er Madsens påstand, at NSA sidder på flere vigtige kanaler i nettet.

Ydermere mener Madsen at NSA også står bag flere af de store netværter, altså de firmaer, som køber plads på nettet og sælger det til forbrugerne. Han siger også, at NSA har aftaler om driften af nettet med de store internetfirmaer som Microsoft, Lotus og Netscape, blandt andet om at forhindre anonyme e-mails i at få deres gennembrud på nettet. Indtil videre er Madsens påstande ubekræftede fra officiel side, men hvis han har ret, er der god anledning til at hævde at ECHELON også bruges til at scanne efter data på internettet. Det er nærmest en del af systemet. Hvordan kan vi vide os sikre på, at det var NSA, der gav General Motors et videobånd, så sandheden kunne komme frem om komplottet mellem Volkswagen og José Ignacio López?

Svaret er, at det kan vi heller ikke.

Hidtil har historien ikke forsynet os med et eneste eksempel på en efterretningstjeneste, der af sig selv er krøbet til korset for ærligt og redeligt at bekende sandheden om sin virksomhed.

Tværtimod. Det hører til sjældenhederne, at man overhovedet kan få sine teser, formodninger og oplysninger konfirmeret hos hemmelighedernes kræmmere - også når det gælder udsagn fra afhoppede eller pensionerede agenter.

Til gengæld findes der eksperter, der følger udviklingen i alverdens efterretningstjenester og lægger to og to sammen for at komme frem til forholdsvis plausible konklusioner.

En af de eksperter sidder, ligesom Josef Karkowsky, i Tyskland. Hans navn er Erich Schmidt-Eenboom, akademiker, tidligere officer i den tyske hær og forsker i spionage på "Forschungsinstitut für Friedenspolitik" i Weilheim i det sydlige Tyskland. Han omtaler gerne NSAs engagement i sagen om VW og López som et faktum.

-Vi ved, hvad NSA/UKUSA kan udrette med ECHELON-systemet, vi ved, at der er to lyttestationer placeret i Tyskland, i Gablingen og Bad Aibling i Bayern, og at NSA ihvertfald benytter sig af Bad Aibling-stationen, udover alle de andre stationer, der er en del af UKUSA's netværk. Så der er ingen tvivl om, at NSA er her, siger Erich Schmidt-Eenboom til VIRUS, inden han afslører, hvad der

gør ham så sikker i sin sag. Det var en samtale, som han førte med den tidligere tyske efterretningsschef Dr. Josef Karkowsky, ham fra før.

-Når Dr. Karkowsky er overbevist om, hvordan tingene hænger sammen, så er jeg ikke længere i tvivl, siger Schmidt-Eenbom.

Foreholdt referatet af denne samtale, siger Dr. Karkowsky til VIRUS:

-Alle ansatte i efterretningstjenester ved udmærket besked med, at mulighederne for at overvåge elektronisk kommunikation, inklusiv videokonferencer, er optimale. Med ECHELON råder NSA fuldt ud over disse perfekte muligheder. Vi ved, at der var en videokonference, og at den blev optaget, og vi ved, at de mange tusinde ansatte i NSA ikke bruger deres tid på at sidde med benene oppe på bordet og kigge ud af vinduet. Læg dértil, at præsident Bill Clinton har ændret i dessinerne til USAs efterretningstjenester, nu da den kolde krig er slut. At hjælpe nationale virksomheder i konkurrencen med fremmede fjender og venner er blevet en høj prioritet. Når det drejer sig om elektronisk spionage, finder offeret aldrig et absolut bevis, men den tyske efterretningstjeneste har længe regnet det for et faktum, at det var NSA, der gav båndet til General Motors, og at optagelserne var lavet ved at benytte ECHELON-systemet.

-Så hvis du spørger mig som en ekspert, så er denne ekspert ikke i tvivl om, at det var NSA, der var så venlige at hjælpe General Motors mod en europæisk konkurrent, slutter Dr. Karkowsky.

Inden vi bevæger os længere ind i historien om verdens mest omfattende aflytningssystem, skal vi atter en tur tilbage i tiden, til endnu en krig, der lagde nok en grundsten til ECHELON.

Året er 1975. Vietnamkrigen er slut, og foran en komité i USAs kongres står generalløjtnant Lew Allen, lederen af NSA. Her afslører han, at titusinder af amerikanske borgere blev overvåget, mens krigen i Vietnam foregik. Deres personlige data blev registreret ligeså deres politiske overbevisning, alt sammen på grund af deres engagement i fredsbevægelser o.lign. De oplysninger, som NSA registrerede, blev givet videre til for eksempel CIA, The Central Intelligence Agency. En del af de krænkede borgere lagde efterfølgende sag an mod NSA, men det fik de ikke noget ud af. De amerikanske domstole så sig simpelthen ikke i stand til at dømme i sager om aflytning af telekommunikation og spredning af oplysninger til andre organisationer i staten. Sådan noget var udelukkende den amerikanske regerings ansvar, sagde domstolene. Den afgørelse opfattede NSA tilsyneladende som en invitation til at starte konstruktionen af et verdensomspændende aflytningssystem, nemlig ECHELON.

Og det fører os frem til den næste forkortelse: "Intelsat." Det står for International Telekommunikations Satellit.

Ovenover ækvator, rundt om jorden, svæver en perlekæde af Intelsats, som langt de fleste af denne verdens teleselskaber benytter, når deres kunder ringer til udlandet. Eller faxer. Eller benytter internettet til at sende en e-mail. Millioner af meddelelser ryger lige nu igennem luftrummet over os via Intelsatelitterne.

Alt, hvad man behøver for at lytte og kigge med på de satellitter, er en tilstrækkelig kraftig parabol. Sådanne paraboler disponerer UKUSA-samarbejdet over fem steder på kloden.

Ved Morwenstow, Cornwall har den engelske signaltjeneste stillet parabolerne ind på Intelsatelliternes trafik over Atlanterhavet, Europa og det Indiske Ocean. NSA råder over to lyttestationer i USA: Fra bjergene i det vestlige Virginia opfanges signaler fra Nord- og Sydamerika, og fra staten Washington peger parabolerne mod Stillehavet og mod Østen.

Der er områder over Stillehavet, som NSA ikke kan nå fra sit hjemland. Det bliver i stedet klaret fra stationer i Geraldton i Australien, og i Waihopai langt ude på landet i New Zealand. Hele verdens Intelsatkommunikation er altså dækket ind af UKUSAs netværk.

Men der findes lande, der ikke benytter Intelsatellitterne, for eksempel hovedfjenden fra den kolde krig, Rusland, og det muslimske Indonesien. For at komme det problem i forkøbet, har NSA sørget for at stille andre lyttestationer op, ikke kun i UKUSA-landene Australien og Canada, men også i Tyskland (Bad Aibling) og i Japan (Misawa). Og i Menwith Hill i England står altså verdens største og bedste lyttestation som en del af det netværk, der klarer alt, hvad der ligger udover Intelsatellitterne.

Menwith Hill har en central rolle i UKUSAs struktur - både i forhold til UKUSAs formål og daglige arbejde, men også som indikator for, hvem der sidder på ressourcerne, ekspertisen og magten i foretagendet: Det er nemlig udelukkende amerikanere, NSAere, der arbejder på Menwith Hill. Det har indlysende årsager og adskillige fordele. Amerika er vandbæreren, mentoren og leverandøren af den nye teknologi i UKUSA. Og når de er alene på Menwith Hill, skal de ikke spørge nogen om lov til at spionere mod Europas lande - NSA er jo blevet tilskikket området af det officielle England, som ikke blander sig i, hvad det bliver brugt til. NSA er således ikke afhængige af engelsk goodwill, når de vil vide, hvad der sker i æteren over Europa.

Sidst, men ikke mindst, er det ulovligt for den engelske regering at udspionere sine egne borgere, men såfremt NSA har lyst til at hjælpe med det, er også det problem løst ved at holde engelsk blod udenfor basen på Menwith Hill.

Såvidt satellitkommunikationen. Det bliver straks sværere at lytte med, når signalerne er landbaserede. Men når kablerne kommer op fra jorden, kan det lade sig gøre at bryde ind de steder, hvor kablerne tilsluttes et netværk af mikrobølger. Mens mikrobølgerne suser afsted igennem landskabet fra antenne til antenne, bliver det muligt at opfange den kommunikation, der foregår indenfor et givent lands egne grænser.

Alt, hvad der brug for, hvis en hi-tech efterretningstjeneste skulle få lyst til at overvåge den landbaserede kommunikation, er en bygning et sted på mikrobølgernes rute. Eller et kabel under jorden, der løber fra et sårbart sted på ruten og langt væk ud på landet ind i en bygning, hvor kablet spytter informationerne ud til de rette medarbejdere.

Da det er svært at holde store områder med dusiner af giga-paraboler skjult særlig længe ad gangen, er det ECHELONs overvågning af satellitbåret kommunikation, der er mest veldokumenteret.

Men der er kilder i UKUSA - ECHELON's operatører, for hvem deres tjeneste i spionagens krybekældre en gang imellem bliver lidt for meget. De træder brødebetyngede frem og sladrer, som regel anonymt. Hermed bliver der også nu og da kastet lys på overvågningen af den landbaserede kommunikation. I 1991 trådte fx en tidligere ansat i den britiske signaltjeneste frem for at fortælle om "det magtmisbrug," han havde været med til. Til engelsk tv berettede han om en anonym rød murstensbygning på Palmer Street nr. 8, hvor han og andre ansatte sad og nappede hver en fax og hver en telex, der gik til og fra London City.

-Det har intet at gøre med statens sikkerhed. De tager det hele: Ambassaderne, the business deals, ja selv fødselsdags-lykønskningerne, de tager det hele, gentog han.

Blandt den desillusionerede signaltjenestemand's kolleger i den anonyme røde bygning i London var der også ansatte fra British Telecom, der fodrede store computere med de tonsvis af meddelelser, som de fik i nettet. Computerne behandlede herpå al dataen med et særligt program, der hed "Dictionary", altså "Ordbog". Vi vender tilbage til "ordbøgerne" senere i artiklen.

1994 bød på flere afsløringer fra en tidligere ansat i UKUSA's klientel, der stod frem, denne gang uden at skjule sig bag anonymitet. Det var Mike Frost, som havde haft arbejde i den canadiske signaltjeneste.

I bogen "Spyworld" afslørede han, hvordan diplomaters immunitet på bedste spionfilm-manér kommer til sin ret, når der skal overvåges på vegne af UKUSA: I følge loven er diplomater og deres bagage fritaget for scanning og ransagning. Diplomater er derfor i stand til at bære uhindret rundt på de mest avancerede radiobølgemodtagere og processorer, som de kan bringe med sig ind på UKUSA-landenes ambassader overalt i verden. Ambassader ligger i hovedstæder, og i hovedstaden er der ofte centrale knudepunkter i et lands netværk til kommunikation.

Beskyttet af diplomatisk immunitet er en ambassade således en oplagt base at operere fra, hvis man vil bugge regional kommunikation, der er landbaseret. Senere er det kommet frem, at også NSA-folkene på Menwith Hill tapper signaler direkte fra mikrobølgerne i British Telecoms netværk, ja, at netværket faktisk er designet til formålet: Flere centrale kabler og relæer fra BT krydser hinanden i et isoleret tårn, som under jorden er forbundet med lyttestationen på Menwith Hill. Som British Telecom's slogan lyder: It's good to talk.

Der er ingen i Danmark, der umiddelbart kender noget til ECHELON, UKUSAs aflytningssystem.

Justitsministeriet ligger inde med et referat af en telefonsamtale i foråret 1997 med chefen for Politiets Efterretningstjeneste, Birgitte Stampe. Hun fortæller her, at hun ikke er bekendt med ECHELON. Og som der står i Justitsministeriets referat, har PET "efter det oplyste intet samarbejde med ECHELON".

Det øvrige politi har heller ikke noget samarbejde med ECHELON, oplyser Rigspolitichefens afdeling A overfor Justitsministeriet.

Men hvad så med Forsvaret og deres efterretningstjeneste?

Der er gået et par dage siden sidst, da VIRUS atter griber fat i røret for at snakke med talsmand Birger Hoff.

Han fortæller os, at han har forhørt sig hos folk og været en tur i arkivet.

-Og der var en klokke, der ringede. For vi er blevet spurgt om det samme for et års tid siden. Det var en politiker, der stillede forsvarsministeren et spørgsmål - jeg har det her:

Ministeren svarede, at Forsvaret intet kendskab har til et ECHELON aflytningssystem, og at Forsvaret hverken bidrager til, eller modtager bidrag fra, et sådant system.

-Og det svar står fast?

-Det er der ikke noget nyt i, det har du helt ret i, så i stedet for at opfinde en ny tekst, giver jeg dig hermed den, ministeren gav. Og med hensyn til kendskab til sådan et aflytningssystem, kan jeg sige, at det har vi ikke noget kendskab til.

Det er et ganske klart svar.

-Det siger jeg så tak for.

-Godt. Hvis du skulle løbe ind i andre ting, som du mener vi kan svare på, så er du altid velkommen.

Kan ske den opmærksomme og kritiske læser, der har fulgt med på vejen hertil, nu sidder og venter på svar på to fundamentale spørgsmål.

Hvad i alverden stiller UKUSA op med de enorme mængder af information, der bliver opfanget af ECHELONs fintmaskede garn?

Og eksisterer ECHELON-systemet overhovedet, eller er det bare det pure opspind, brygget sammen i paranoide hoveder rundt omkring på kloden?

For at gribe fat i det sidste spørgsmål først, så har ECHELON været genstand for både myter og løgne, selvom det kræver en rimelig god portion fantasi at pynte på historierne om systemet. Det er jo mystisk nok i sig selv.

For ikke så længe siden rasede en debat om ECHELON i de norske aviser, og her optrådte en del rygter. Snakken gik bl.a. om, at Norges forsvar skulle være en del af ECHELON - lidt af en sensation, eftersom brugen af ECHELON-systemet er forbeholdt UKUSA-landene.

Og det viste sig da også snart, at rygterne om Norges deltagelse beroede på en misforståelse - nogen havde rodet noget sammen, nemlig de to forskellige begreber inden for aflytning: ECHELON og Quantico.

Quantico er også et internationalt samarbejde om aflytning. Det er blandt andre EU og USA, der er i gang med at finde nogle fælles regler og standarder for de tekniske muligheder i den nye verdensorden.

På et internationalt marked, hvor brugere af mobiltelefoner vil kunne abonnere hos et teleselskab i Tyskland, mens de bor i Danmark og ringer via satellit til USA, vil der opstå problemer, ingen myndigheder endnu har kendt til, i fald det er deres intention at overholde loven, når de aflytter. I hvilket land og hos hvilken myndighed skal politiet nu spørge om lov til at aflytte? Hvilke krav skal der stilles til teleselskabernes nye satelliter, så det bliver muligt at lytte med? Skal verden have fælles lovgivning på området?

Det er den slags problemer, de slås med i det såkaldte Quantico-samarbejde, opkaldt efter FBIs hovedkvarter, hvor der i 1993 blev holdt et seminar om emnet. Ved bordet i Quantico-samarbejdet sidder embedsmænd fra EU og FBI, sammen med folk fra blandt andet Canada, Hong Kong - og Norge.

Det var sådan, tingene blev rodet sammen i Oslo. Der var nogen, der troede, at ECHELON og Quantico var det samme. Misforståelsen førte til, at debatten kørte ud på et overdrev, ja, der var dem, som lige-frem mente, at ECHELON slet ikke eksisterede. At det var en skrøne.

Men ECHELON findes, det bør der ikke herske tvivl om. Foruden den dokumentation, vi allerede har været igennem, er det også blevet bekræftet fra mere officielt hold, nemlig via en rapport lavet til ære for EU-parlamentet: "An Appraisal of Technologies of Political Control", hedder denne undersøgelse, hvor beskrivelsen og problematiseringen af ECHELON optager knapt fem af de 73 sider.

"Vi føler ikke længere, at vi kan tie stille om dette, som vi anser for groft embedsmisbrug og skødesløshed i den etat, der beskæftiger os. For eksempel opfanger vi signaler, der indeholder referencer til "Amnesty International," "Christian Aid" og "Third World Aid."

(En gruppe højt placerede ansatte i den britiske signaltjeneste til avisen The London Observer)

"Der er tider i historien, hvor teknologien er med til at demokratisere samfundet, og der er tider, hvor den er med til at centralisere. Dette er centraliseringens tid".

(Glyn Ford)

Det var EU-parlamentets "Civil Liberties Committee" (Udvalget for borgernes frihedsrettigheder), der bestilte rapporten om de moderne instrumenter til politisk kontrol. En af ildsjælene i udvalget (CLC) hedder Glyn Ford. Han er englænder og sidder i parlamentet for Labour. For ham var rapportens konklusioner en stor overraskelse:

-Jeg vidste godt, at der blev aflyttet og overvåget i Europa, men ikke at de aflyttede hele verden. Jeg anede ikke, at det var så udbredt, siger Glyn Ford til VIRUS.

Da medlemmerne i CLC havde læst rapporten, skred de straks til handling. De bestilte en ny rapport, som skulle komme med løsningsmodeller til, hvordan vi opnår større kontrol med efterretningstjenesterne i både EU og USA. Glyn Ford fortsætter.

-Jeg er ikke modstander af, at man bruger aflytning og overvågning som middel til efterforskning i kampen mod kriminalitet, ja jeg forventer faktisk, at terrorister og mafia bliver aflyttet. Det, jeg er bekymret over, er, hvad man kunne kalde "klient-listen," altså listen over, hvem der aflyttes. Det er dér, det er vigtigt at gå ind og få mere kontrol. Vi ved jo i dag, at for eksempel "Christian Aid" i England og "Amnesty International" er blevet aflyttet. Men det er jo overhovedet ikke meningen med det! Derfor må vi have en eller anden form for demokratisk adgang til den klient-liste.

Desuden er jeg bekymret over de rygter, der går om at ECHELON-systemet bruges til økonomisk spionage mod europæiske virksomheder til fordel for amerikanske. Og det er klart, at vi ikke kan acceptere et system, der undergraver vores egne virksomheder.

Den kontrol, Glyn Ford forestiller sig, er ikke en dag-til-dag-kontrol, men måske et forum, som for eksempel en gang om måneden har mulighed for at se, hvem der aflyttes, og som hertil behandler klager fra folk, der føler sig forurettede.

-ECHELON justifies its continued multi-billion dollar expense with the claim that it is being used to fight "terrorism", the catch-all phrase used to justify any and all abuses of civil rights."

(fra www.accessone.com)

For at besvare det andet spørgsmål fra før, om ECHELON's evne til at håndtere astronomiske mængder data, skal vi bruge et nyt ord; "Memex".

Memex er navnet på det stykke software, det digitale filter, der sidder i ECHELON-netværkets computere i de fem UKUSA-lande.

I begyndelsen af 80'erne blev et netværk af 52 computere installeret af UKUSA-landene til at bearbejde og afkode efterretninger fra hele verden ved hjælp af Memex. Samtidig blev computerne på alle UKUSAs lyttestationer flettet sammen med hinanden og "den sorte by", Fort Meade, NSAs domicil. Kodenavnet for dette system er ECHELON (så faldt brikkerne på plads...).

Det er vigtigt at bemærke, at ECHELON ikke er underkastet eventuelle nationale regler om, at myndigheder skal have en dommerkendelse, når de iværksætter en aflytning af et udvalgt individ. For sådan fungerer systemet slet ikke - ECHELON aflytter i princippet os allesammen hele tiden. Systemet aktiverer sig selv, når det støder på bestemte nøgleord i sin konstante søgning i telekommunikationens strømme. Klik, siger det, og så er meddelelsen gemt til videre analyse.

Den desillusionerede signaltjenestemand fra London, der tidligere i artiklen afslørede eksistensen af computerprogrammet "Dictionary" var ikke selv klar over, at denne "Ordbog" blot var én af UKUSA-landenes mange ordbøger, som ECHELON pejler efter. Disse ordbøger er lister med alskens gloser som UKUSA-landene er interesserede i.

Det er Memex, der benytter sig af de lokale ordbøger, lagt ind i lyttestationernes computere. Det vil sige, at alle computerne i ECHELONs netværk indeholder en liste med ord. En "Dictionary Manager", altså en medarbejder med adgang til ordbøgerne, vil kalde ordene "keywords"- nøgleord. En civil bruger af internettet som fascineres af skrækbilleder af "Big Brother Samfundet" (ja, ja, det er en floskel...) vil typisk kalde dem "spookwords"- spionord.

Ved indsamlingen og den efterfølgende afkodning og filtrering af signaler bliver alle de gloser, som er interessante, fundet frem af Memex. Memex trawler altså igennem hvert en sætning i hver en opsnappet meddelelse.

Først sorterer Memex de registrerede meddelelser i forskellige kategorier. Hver kategori har et fire-cifret tal. For eksempel kunne kategori 1911 på Waihopai-lyttestationen i New Zealand være al kommunikation fra japanske diplomater i Latinamerika. Kategori 8182 kunne være alle budskaber om udbredelsen af teknologi til kryptering.

Antallet af nøgleord/spionord i hver kategoris ordbog varierer mellem 10 og 50, og det kan være alt fra navne på mennesker, skibe, firmaer og foreninger, til e-mail-adresser og telefnumre på bestemte individer og organisationer. For eksempel kunne NSA være på jagt efter ordene "Santiago" og "nødhjælp" i meddelelserne fra de japanske diplomater. I så fald noteres det i Memexs protokoller, når computeren støder på en soundbite som hører til kategori 1911, der indeholder ordene "Santiago" og "nødhjælp." Og så bliver meddelelsen læst igennem af de ansatte på lyttestationen, som så sender den afsted til Fort Meade, til nærmere analyse.

Organiseringen af kategorier og ordbøger er tilrettelagt sådan, at NSAs allierede i UKUSA ikke har adgang til al den information, der filtreres fra gennem ECHELON. Hver national lyttetjeneste lægger sine egne kategorier og ordbøger ind alt efter behov. Det er indholdet af de enkelte ordbøger som bestemmer hvad Memex finder frem til. Kun NSA har adgang til samtlige kategorier og ordbøger.

William Knowles er amerikaner, power-nørd og ekspert i kryptering (kodning af data) og informationskrig i en sådan grad, at han kan leve af det. Knowles kalder sig selv "freelancer med privat efterretningstjeneste ud i EDB-sikkerhed som speciale". Store firmaer hyrer ham til at få set deres computernetværk efter i sømmene: Hvor let er det for hackere og industrispioner at bryde ind i netværket og læse eller ligefrem hærge i netværket?

Ved sin faste plads foran computerskærmen har Knowles sammensat en lang liste af "spookwords", som han selvfølgelig foretrækker at kalde de ord som ECHELON's seismografer klikker på. Listen svarer til den svada af ord, som findes øverst på disse sider, indeholdende ord som OC-12, Marx, Mexico, Elvis, Curly, Shell, Simens, Bubba the Love Sponge, Area 51, Daisy, Mayfly og selvfølgelig ECHELON. Til det siger Knowles:

-Jeg er ikke brudt ind i lukkede EDB-systemer for at lave listen over spookwords. Listen har jeg udelukkende skabt ved at benytte almindeligt tilgængelige kilder på internettet og biblioteket. Jeg har fået hjælp af Electronic Freedom Foundation, Acronym Finder og Federation of American Scientists, læst i manualer fra det amerikanske militær og talt med forskellige eksperter, siger Knowles til VIRUS i telefonen.

Han er netop vendt hjem fra "DefCon" i Las Vegas, en årligt tilbagevendende konference for hackere og folk, der interesserer sig for IT-sikkerhed og mangel på samme.

Knowles' ekspertise indenfor overvågning og aflytning har gjort ham til så stor en fagidiot, at enhver kommunikation med ham må foregå via krypterede e-mails. Kun hårdt presset benytter han sin telefon.

Han fortsætter:

-Det er muligt, at Big Brother ikke er her i helt den samme form, som Orwell forudså i sin bog "1984". Men vi bliver overvåget, og der er kun to ting, man kan stille op imod det: Enten må man kryptere al sin kommunikation, og det er muligt, at det ingenting hjælper i forhold til ECHELON, for selvfølgelig har UKUSA de bedste afkodningsprogrammer til deres rådighed, men så har man da i hvert fald sikret sit privatliv mod overvågningsbranchens amatører. Og her vil jeg gerne benytte lejligheden til at sende en hilsen til alle mine venner og fans i den nationale overvågning.

Det andet man kan gøre, er helt at lade være med at benytte sin e-mail, fax, telex eller telefon.

Det mærkes at Knowles har stor respekt for folkene i NSA - i al beskedenhed indrømmer han, at grunden til at han ikke selv arbejder for NSA måske først og fremmest er, at han ikke er så god til matematik - snarere end idealistiske modvilje mod deres gebet. Han benytter gerne enhver lejlighed til at drille "venner og fans" i NSA For eksempel er Knowles' hjemmeside fuld af løgnehistorier om ham selv og sine bedrifter (at han har mødt Elvis, at han

arbejder for NSA og CIA, at han har forhandlet med terrorister, som havde besat et mindre bageri, osv.).

Knowles fortsætter:

-Nu hvor den kolde krig er overstået, og budgetterne til sikkerhed skrumper ind, har signaltjenesterne hårdt brug for at retfærdiggøre deres eksistens. Derfor spionerer de mod vennerne i Europa, så USA hele tiden er et skridt foran i den globale økonomi. Eksemplet fra Tyskland, hvor NSA hjalp Opel og General Motors i kampen mod Volkswagen, er en god "case" på signaltjenesternes opgave i dag.

Det kan kun undre, at debatten om ECHELON ikke er større, end den er, men folket og politikerne er vel ligeglade. Mens omfanget af ECHELON bliver afsløret lidt efter lidt, er det eneste, jeg kan gøre, at følge udviklingen udefra, passe mit job og advare mine kunder mod at bruge styresystemer i deres computere, der er alt for usikre - for eksempel Microsofts - læne mig tilbage og vente på den dag, hvor det hele går agurk, så jeg kan sige "hvad-sagde-jeg", udtaler Knowles.

Det er umuligt at få Knowles' liste over "spookwords" bekræftet hos NSA, for deres talsmand har sin egen ordbog, der automatisk får ham til at klappe i, så snart talen falder på emner som ECHELON, Memex, Dictionaries og William Knowles.

Det er således heller ikke muligt at få afklaret, hvad NSAs særlige interesse for ord som "Elvis" og "Bubba the Love Sponge" og "artiskok" dækker over. Det må man tænke sig til.

-Jeg skulle holde øje med al kommerciel trafik, køb og salg af råstoffer, alt hvad store firmaer måtte købe eller sælge af for eksempel olie, gas og stål. En weekend skulle jeg tappe al teletrafik mellem Berlin og London, en anden weekend mellem Rom og Beograd. De lister med ord, jeg skulle holde øje med, indeholdt ofte navne på store firmaer. Alle opsnappede informationer blev sendt afsted til Fort Meade.

(Tidligere ansat på Menwith Hill-basen i bogen "Puzzle Palace.")

-Vi ved, at denne teknologi er tilstede, og at den bliver brugt imod os.
(Dr. Josef Karkowsky, tidl. chef for den tyske kontraspionage til VIRUS)

Ifølge en artikel i den franske avis Le Figaro har regeringerne i EU kendt til eksistensen af ECHELON de seneste syv år. Regeringerne ved udmærket godt, at Englænderne hjælper USA med at udspionere det øvrige Europas regeringer og store firmaer. Men i det gode samarbejdes navn har EU valgt ikke at gøre noget offentligt spektakel ud af sagen.

I stedet har politikerne i al stilfærdighed besluttet at advare større nationale selskaber om faren ved at benytte den satellitbårne kommunikation, når følsomme informationer skal rundkastes.

Set i det lys virker det lidt underligt, når Forsvarets Efterretningstjeneste hævder, at de intet kender til noget ECHELON-system.

Derfor griber VIRUS atter telefonrøret for at snakke med Birger Hoff fra FE, og forklare ham, at det vil se lidt mærkeligt ud, ja nærmest utroværdigt, når FE benægter ethvert kendskab til et overvågningssystem, som bliver beskrevet i

detaljer i den selvsamme artikel, som FE's svar vil blive trykt i. Derfor spørger vi nu på en anden måde

-FE er vel klar over, at der bliver spioneret på satellitbåren kommunikation?

Til det svarer Birger Hoff:

-Altså, jeg mener det virkelig, når jeg siger at vi ikke kender til det dér ECHELON-system. Men hvis du spørger os, om der bliver spioneret på satelliter, så er det noget andet. Selvfølgelig gør der da det. Det er der givetvis mange, der interesserer sig for. Men det var ikke det, du spurgte om. Du spurgte om et specifikt system, og henviste ovenikøbet til nogen, der havde lavet det, nemlig organisationen NSA.

-Ja, lige præcis.

-Og det spørgsmål har du fået et rigtigt svar på, vi kan selvfølgelig ikke leve med at lyve.

Hvis det havde været sådan, at vi ikke ville sige noget, så havde vi sagt det. Hvis vi en dag blev taget med bukserne nede, så ville vores troværdighed jo være væk.

-Ja. Men hvad siger du så nu - I er klar over, at der bliver spioneret?

-Ja, hvis du spørger mig, om FE er klar over, at der spioneres imod satelliter fra forskellige steder i verden, så er vores svar, at selvfølgelig er vi da klar over det. Ligesom man lytter efter radiobølger, og ligesom man har spioner, eller hvad man nu kalder dem, der forsøger at se og lytte og så videre. Det er jo efterretningstjenestens virkemidler.

-Ja, det er klart. Så I er også informeret om at det foregår fra Menwith Hill i England?

-Ja, det ved jeg ikke, det var ikke det, du spurgte om.

-Nej-nej, men nu kommer jeg bare med et opfølgende spørgsmål.

-Ja. Men jeg er ikke ekspert på det her område, så det ved jeg ikke spor om. Hvad vil du bruge det til? Hvorfor er det vigtigt for dig at vide, hvad vi måtte vide om, hvad andre gør, hvis det er sådan, at vi ikke deltager i det?

-Nåh, men det er fordi jeg skriver en artikel om det her system, som tilsyneladende går under kodenavnet ECHELON, eller gik, for det kodenavn har det vel ikke længere, eftersom det er blevet offentligt kendt. Det er en artikel, som beskriver systemet, hvad det kan, og hvem der står bag det og så videre. Jeg spørger bare for at få en dansk kommentar til det - det er ret naturligt lige at høre, hvad den danske efterretningstjeneste kender til det.

-Og hvilket svar ville du forvente på et sådant spørgsmål?

-Tjæ, jeg ville da forvente, at I naturligvis kendte til det, og naturligvis var klar over, at der blev spioneret mod Danmark, for det er jo det, man har efterretningstjenester til. Og så ved jeg ikke, om det er noget, FE har en holdning til - om det er noget, man har nogle modtræk overfor?

-Du kan høre på de her spørgsmål, kan du ikke, at vi er inde i noget, hvor du ikke har megen chance for at få et svar. For hvis det var sådan, at vi var involveret i modtræk, ville vi ikke fortælle det. Det synes jeg ligger i sagens natur.

-Du vil heller ikke svare på, om FE er involveret i det system, der går via Menwith Hill?

-Jamen, det har jeg svaret på - vi har ikke kendskab til, eller deltager i det dér ECHELON, der har været fremme i pressen.

-Okay. Er man så involveret i nogle andre systemer, som går via Menwith Hill? Her griner Birger Hoff hjerteligt, og vi griner med. Han fortsætter:

-Åååh jaa. Jeg ved det ikke, men jeg kan da godt gå ud og undersøge det, og komme tilbage igen med et svar netop med henblik på den bakke dér i England, som du taler om. Men hvad vil du bruge det til?

Jeg har svært ved at se, at du kan bruge sådan en oplysning til noget fornuftigt.

-Men kan jeg få et svar på, om FE indgår i et samarbejde, som går over den base, der ligger på Menwith Hill?

-Hvis du gerne vil have det.

-Det vil jeg meget gerne.

-Jamen så går jeg ud og diskuterer det her med eksperterne igen for at finde ud af, om vi vil svare på netop det. Så skal jeg lige have at vide, hvad du kalder den bakke dér, og hvordan du staver til det."

-*"M-e-n-w-i-t-h og så Hill."*

Tilbage står oplysningen fra Le Figaro om, at EU-landenes regeringer har advaret deres lokale erhvervsliv om ECHELON-systemet. Vi prøver os frem hos den mere officielle del af Danmarks centraladministration, for at høre om DK også har været med på den vogn.

Det er Karoline Kjeldsen, kontorchef i det Internationale Kontor i Justitsministeriet, der hjælper os med at få et svar: Danmark har ingenting foretaget sig.

-Vi har aldrig advaret danske virksomheder om det, fordi vi ikke kender systemet formelt. Vi kender det ikke i detaljer og ved ikke, hvordan det fungerer. Jeg er kun delvist orienteret om det her system, så det ville være svært at rådgive om det. Men det kan da tænkes, hvis vi vidste mere om det, ligesom Frankrig og Tyskland, at vi så ville gå ud og advare industriens organisationer. Det var så Kjeldsen.

Per Helge Sørensen fra "Kontoret for IT og Samfund" i Forskningsministeriet kan oplyse, at et ekspertudvalg netop har afsluttet et arbejde, der gik ud på at tjekke behovet for lovgivning eller rådgivning i Danmark omkring kryptering både for virksomheder og privatpersoner.

Udvalget var kommet frem til, at det behov var der ikke i Danmark. Som der står i Forskningsministeriets pressemeddelelse om sagen:

-Udvalget vurderer, at der på nuværende tidspunkt ikke er grundlag for at iværksætte særlige initiativer til at tilskynde brugerne til at anvende kryptering, hvor der er indbygget aflytningsmulighed for politiet. Ekspertudvalget vurderer dog samtidig, at Danmark ikke bør fraskrive sig muligheden for senere at kunne regulere på krypteringsområdet, hvis udviklingen i andre lande bevæger sig i den retning.

-Lyttetjenesterne kan allesammen bede om kategorier fra hinandens ordbøger. Men de sværeste at handle med, er amerikanerne. De opstiller den ene forhindring efter den anden. Kun hvis det er i deres egen interesse, vil de hjælpe.

(En ansat i GCSB, New Zealands signaltjeneste.)

New Zealand er det mindste land i UKUSA-samarbejdet, og givetvis også det mindst betydningsfulde. På den grønne, bakkede vulkanøstat bor der kun tre en halv million mennesker. New Zealand er atomvåbenfrit område, og hovedstaden Wellington er ikke meget større end Århus. Et glansbillede af et demokrati, som NSA i al hemmelighed tog ind under sine vinger, da planerne om at overvåge alverdens satellitbårne kommunikation gennem ECHELON

skulle realiseres. NSA forsynede New Zealands signaltjeneste, Government Communications Security Bureau (GCSB), med alt det udstyr, der var nødvendigt for at tappe signalerne i luftrummet over Stillehavet, NSA ikke selv kunne nå fra sin egen lyttestation i staten Washington.

Måske er det noget, NSA i dag fortryder. Omkostningerne af NSAs engagement skulle i hvert fald blive store på deres konto. GCSB blev det svage led i hemmelighedskæden.

Først var der det med, at selve eksistensen af GCSB blev afsløret. Det skete i 1984. Indtil da var der ingen almindelige dødelige New Zealændere, der overhovedet anede, at der i deres land var en signaltjeneste, der spionerede mod de venligtsindede nabostater i området. Og kun de færreste medlemmer af regeringen vidste, at der var noget, der hed GCSB, selvom tjenesten havde fungeret i årtier.

Så blev også New Zealands lyttestations eksakte placering afsløret.

Og i 1996 skyllede så en tsunami af afsløringer ind over Fort Meade og NSA - med UKUSAs mindste land som afsender. Både ECHELON og begreber som Memex blev blottet for offentligheden, altsammen takket være en journalist fra Wellington og 50 ansatte i New Zealands signaltjeneste, der igennem længere tid havde betroet sig til ham.

Med sin bog "Secret Power" satte Nicky Hager gang i den proces, der gør, at vi i dag kan kortlægge mere end bare konturerne af et verdensomspændende, automatiseret aflytningssystem, der hverken kender til regler, borgerrettigheder eller begrænsninger.

Blandt dem, der fik et granatstok, da "Secret Power" kom op på hylderne boghandlerne og kioskerne i Wellington, var David Lange, landets statsminister fra 1984-89. Han kendte ikke til ECHELONs eksistens før da.

-Et forbløffende stort antal mennesker har fortalt Nicky Hager om ting, som jeg, Statsministeren med ansvaret for efterretningstjenesterne, aldrig fik noget at vide om", skriver David Lange i sit forord til en senere udgave af "Secret Power".

Bogen afslørede, at New Zealands befolkning og politikere var blevet holdt for nar. Alt, hvad regeringen og centraladministrationen hidtil havde fortalt sine egne om GCSB og UKUSA, viste sig at være løgn.

New Zealand ligger på den stik modsatte side af jorden, tidsforskellen mellem Skandinavien og New Zealand er på 11 timer, så det er midnat i København og formiddag i Wellington, da VIRUS møder Nicky Hager på en telefonlinie. Vi starter med at bede Nicky Hager om at redegøre for magtstrukturen i UKUSA. Han siger:

-UKUSA skal faktisk ikke opfattes som et samarbejde, opbygningen er stærkt hierarkisk og det er NSA, der sidder på magten. Når det kommer til sikkerhedsstrukturer og hemmelige tjenester i den vestlige verden, så har folk nok som regel en idé om, at USA mere eller mindre har en finger med i spillet alle vegne. Men virkeligheden overgår fuldstændig, hvad vi går rundt og forestiller os. Alt kommer fra Washington: Håndbøger, udstyr, systemer, software, uddannelse og træning. I alle UKUSA-lande sidder der NSA-folk på centrale poster i signaltjenesterne. De har titler som forbindelsesofficerer eller uddannelsesofficerer eller noget helt tredje, men deres plads i hierakiet er altid central, siger Hager.

Gad vidst, om Bigger Hoff vil svare på, om der er nogle NSAere i Forsvarets Efterretningstjeneste?

-Jeg vil gerne høre, hvor mange amerikanske forbindelsesofficerer, der er i FE?

-Vi har ikke ansat udlændinge i vores organisation.

-Heller ikke som gæster?

-Nej.

-Heller ikke folk, som bliver betalt af deres eget hjemlands efterretningstjeneste?

-Nej. Altså, der er ingen tvivl om, at FE har søstertjenester, vi anvender som partnere i andre lande. Men vi vil ikke fortælle, hvilke lande, vi måtte arbejde sammen med. Det er altså et af de dér spørgsmål, du ikke får svar på.

Tilbage til midnatstimen og Nicky Hager. Vi har lige spurgt ham om, hvor meget han tror, der bliver spioneret mod Danmark. Til det svarer han:

-A lot! Der bliver spioneret mod den danske regering, det danske politi og erhvervsliv. Sådan er det over hele Europa, det bliver klaret fra lyttestationen i England. Det er ren rutine. Englænderne stiller Menwith Hill til rådighed for amerikanerne, så de kan spionere mod Europa, og så får Englænderne nogle efterretninger den anden vej, som tak for hjælpen fra NSA.

I New Zealand og Australien bruges ECHELON til at overvåge alle FN-ansatte, samtlige politikere og alle medlemmer af regeringen. Det er ufatteligt, men det er jo det, der er det særlige ved ECHELON. Der bliver overhovedet ikke skelnet mellem venner og fjender, alle bliver overvåget, konstant.

-Hvor godt fungerer ECHELON med telefonsamtaler?

-Da jeg lavede researchen til min bog, kunne jeg ikke få nogen beviser på, at telefonaflytningen fungerede i samme effektive grad som opsporingen af skriftlige meddelelser sendt over nettet eller pr. fax. Men mine kilder i systemet har fornylig fortalt mig, at antallet af ansatte på lyttestationen i New Zealand vokser eksplosivt. Det gør det, fordi der er kommet et nyt system, som effektivt kan aflytte og filtrere telefonsamtaler efter samme princip som Memex, bare bedre. Mike Frost fra Canada beskrev også i sin bog "Spyworld" et tilsvarende computerprogram, der hed Oratory, som blev brugt på UKUSA's ambassader. Oratory kunne også lytte til telefonsamtaler og genkende nøgleord.

-Men med alle de kategorier og ordbøger, der florerer i ECHELON-systemet, må der jo skulle optages en ubegribelig mængde telefonsamtaler?

-Tja, men det er jo det, der er deres job, de ansatte i signaltjenesterne. At vælge ud blandt de hundredtusinder af meddelelser og indsnævre dem til de ti tusind og så indsnævre antallet igen, indtil de har fundet det, der har relevans for de tjenester, der har skrevet ordbøgerne.

-Hvad er de primære mål for systemet? Hvad er det for hemmeligheder, det er vigtigt at kende i dag?

-De militære efterretninger, som tidligere var de vigtigste, er rykket længere ned på skalaen. Indenfor økonomisk efterretning går NSA især efter de store industrier, fly- og bilindustrien, våbenindustrien. For englænderne er det især våbenindustrien, der er spændende. Men de økonomiske efterretninger står endnu ikke øverst på listen. I dag er målene først og fremmest politiske efterretninger, siger Nicky Hager til VIRUS.

Nicky Hager fortsætter med at berette om nogle af de erfaringer, han har gjort sig gennem sine tyve år som journalist med speciale i efterretningstjenester. Om, hvordan det ofte er naivt at tro på den information, der kommer fra lækager

i spionernes netværker. Mange af de nyheder, der finder vej til mediernes, er ofte plantet med vilje af systemet selv, og den smule korrekt information, der trods alt kommer ud, bliver som regel benægtet af de ansvarlige.

Men New Zealands regerings reaktion på hans afsløringer bekræfter Hagers overbevisning om, at han i det mindste var på sporet af sandheden:

-Den dag, "Secret Power" udkom, holdt regeringens inderkreds krisemøde hele formiddagen for at finde ud af, hvordan man kunne forbyde bogen. De valgte at lade være med at prøve på det. Omkostningerne for regeringens troværdighed og befolkningens fornemmelse af at leve i et demokrati ville blive for store, mener Hager.

I stedet valgte det politiske establishment i Wellington fuldstændigt at ignorere "Secret Power." Der rullede ingen hoveder i New Zealand.

-Der er også mange ting i bogen, som jeg godt kendte til i forvejen. Jeg kan ikke fortælle hvilke. Men det er en skandale, at jeg og andre ministre fik så lidt at vide, og det rejser spørgsmålet: Hvem føler de implicerede sig i sidste ende ansvarlige overfor?

(David Lange, Statsminister i New Zealand 1984-89.)

Det faldt i José Ignacio López' lod at betale prisen for eventyret om Volkswagens industrispionage mod Opel. Virksomhederne klarede selv mellemværendet ved at indgå en aftale om, at Volkswagen dels skulle give Opel et plaster på såret i form af penge, dels skulle Volkswagen fyre López på stedet.

López blev således ladt i stikken af begge sine tidligere arbejdsgivere, men ikke nok med det - han blev også retsforfulgt af den tyske stat, der fornyelig kendte ham skyldig i industrispionage og idømte ham en bøde på 400.000 D-Mark. Det tog López dog med højt humør, for han havde mere frygtet en fængselsstraf, og penge har han jo nok af.

Det politiske efterspil i Tyskland er på vej. Edmund Stoiber, Ministerpræsident i delstaten Bayern, hvor NSA-lyttestationen Bad Aibling har hjemme, har skrevet et brev til Tysklands kansler. Her beder han om at få en skriftlig garanti fra ministeren for efterretningsvæsenet, Geheimdienstkoordinator Schmidt-Bauer. Edmund Stoiber forlanger simpelthen, at Schmidt-Bauer skal forsikre ham, at kollegerne i USA ikke spionerer mod tyske virksomheder. Her står sagen ind til videre.

-Goddag igen, Birger Hoff. Har du fået et svar på vores spørgsmål om FEs kendskab til Menwith Hill?

-Ja, altså FE vil generelt ikke oplyse noget om, hvilke udenlandske efterretningstjenester, vi arbejder sammen med, og derfor kan vi selvfølgelig heller ikke fortælle noget om den aktivitet, som disse tjenester måtte være engageret i. Men da forsvarsministeren i Folketinget har givet sådan et klart svar vedrørende ECHELON, så har jeg ingen betænkeligheder ved at give dig det svar. Og da jeg nu allerede har givet dig det negative svar, så vil jeg også godt fortsætte med at sige, at FE ikke har noget egentligt kendskab til, hvad der måtte foregå på Menwith Hill i England. Og jeg kan ikke fortælle dig mere. Vi må sige stop her. Du må ikke blive ved med at spørge på den måde, fordi vi så går imod den generelle policy om heller ikke at give negative oplysninger.

-Okay, men en enkelt negative oplysning vil du godt give i det her tilfælde?

-Ja, nu har vi jo fortalt om ECHELON, og i den sammenhæng har vi ikke noget på Menwith Hill. Vi ved ikke, hvad der foregår. Vi ved godt, at der findes en høj, men vi ved ikke, hvad der foregår.

-I ved ikke, hvad der foregår på Menwith Hill - det er det, der er svaret?

-Ja, vi ved ikke, hvad der foregår, nej, vi har ikke noget kendskab til det.

-Jamen, jeg takker for svaret.

-Ja. Det er godt.

-Før eller siden må England konfrontere sig selv med uoverenstemmelsen mellem de to roller - eller tvinges til at gøre op med sig selv, om landets primære interesser og loyalitet ligger i Europa eller på den anden side af Atlanterhavet.

Journalist Nicky Hager i sit forord til den italienske udgave af "Secret Power"